

НОВІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ: ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ

Соціально-політичні зміни, що відбуваються в українському суспільстві, вимагають відповідного переносу акцентів в освітній галузі. Нова освітня філософія визначила пріоритетні напрями педагогічної діяльності, серед яких особливої ваги набирає стратегія спрямування навчально-виховного процесу на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей, розкриття потенційних можливостей та здібностей учнів, а також становлення професійної майстерності педагогів. Її реалізація вимагає пріоритетної і невідкладної уваги в системі післядипломної педагогічної освіти, щодо роботи з учителем, адже він уже нині мусить бути готовим до роботи за новітніми орієнтирами з дитячим колективом.

Педагогів можна зібрати в аудиторії та вмовити їх сидіти й слухати. Але примусити їх учитися абсолютно неможливо. Більше того, дорослі, як і діти, не звикли до тривалого пасивного слухання. Від бездіяльності вони “дерев’яніють” на очах[7], предмет розмови перестає їх цікавити, починається байдужість. Абсолютно помилковою є думка, що знання даються лише в кабінеті, на семінарах чи курсах. Звичайно, багато вчителів добре засвоюють матеріал в процесі обговорення, обміну досвідом, коли кожен може привнести в загальний процес щось своє. Але є індивіди, які успішно черпають інформацію з інших джерел (книги, телебачення, комп’ютерні програми тощо).

Сьогоднішній педагог вимагає подачі інформації не в пасивній формі, цього він зможе досягти і сам. Вона в наш час не є панацеєю. Важливо, як подати, опанувати її набути досвіду оперування нею. Незалежно від підходу до навчання дорослі завжди віддають перевагу прагматичному, лаконічному стилю викладання. Опитування педагогів (2001 – 2002 роках) показало, що 94 відсотків респондентів вважають за необхідне навчитися чогось конкретного, сформувати відповідні навички, а це є найбільш суттєвим стимулом для того, щоб зайнятися самоосвітою чи підвищити свій на курсах підвищення кваліфікації.

Навчання – ключ до успіху в майбутньому. Щоправда, розуміють це далеко не всі. Унаслідок величезних соціальних, політичних та технологічних змін, що відбулися за останні роки, світ переживає не найкращі часи. Ми живемо не в традиційних статичних суспільствах, і

реальність вимагає привнесення змін у все, що робиться, значить, і в процес навчання, переводячи його в режим активного, більше того, **інтерактивного**.

З огляду на це легко можна зрозуміти, чому в пресі все частіше поряд з активним вживається термін “інтерактивний”. Педагоги переважно використовують термін “активне навчання”, який базується на визначенні, поданому в “Українському педагогічному словникові”: удосконалення методів і організаційних форм навчально-пізнавальної роботи учнів, яке забезпечує активну й самостійну теоретичну і практичну діяльність школяра в усіх ланках навчального процесу [1, 21].

Учителі-практики стверджують, що будь-якому навчанню притаманна активність, зауважуючи при цьому, що слухання, сприймання інформації - це уже залучення до активності. У ряді наукових досліджень доводиться, що під час навчання треба значно більше, ніж слухати, необхідно читати, писати, обговорювати, брати участь у вирішенні проблем, спостерігати, практикуватися та отримувати зворотний зв'язок.

У навчальних закладах школярі повинні залучатися до розв'язання мислительних задач таких як аналіз, синтез, оцінювання. Виходячи із такого виду діяльності, визначення терміну “активне навчання” – це навчання, яке заохочує реципієнтів робити щось і думати про те, що вони роблять. Кажучи про інтерактивний підхід у методичній підготовці вчителя, акцентують на позиції, коли в активну діяльність вводиться слухач і педагог (учитель).

Слово “**інтерактив**” англійського походження (від “**interact**”, у якому “**inter**” означає “взаємний, а “**act**” — “діяти”). Українською мовою значення цих двох мовних одиниць можна подати в наступній редакції: спосіб взаємодіяти чи бути в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (книга, комп'ютер), або ким-небудь (учень, учитель). Таке тлумачення дає можливість говорити про інтерактивне навчання як діалогічне, що забезпечує в середній школі взаємодію педагога та учня.

Підхід у навчанні, за якого відбувається постійна активна взаємодія всіх, залучених до навчання, не є зовсім новим у нашій вітчизняній педагогіці. У частковій формі він використовувався впродовж минулого століття чи не всіма педагогами, що хотіли привнести у свою роботу щось нове, шукали шляхи оптимізації навчального процесу. Серед таких спроб – лабораторно-

бригадний, проектний методи, робота в парах змінного характеру, кооперативне навчання. Трохи згодом до ідей інтерактивного підходу впритул підійшли й намагалися реалізовувати у своїй педагогічній діяльності окремі його елементи В.Сухомлинський, Ш.Амонашвілі, В.Шаталов, Є.Ільїн та інші).

Суть такого навчання виголосив більше 2000 років тому ще Конфуцій. Щоправда, наполягати, що великий китайський філософ казав мав на увазі інтерактив, було б некоректно: *те, що я чую, я забуваю; те, що я бачу, я пам'ятаю; те, що я роблю, я розумію.*

Абсолютно вірною є думка, висунена авторами посібника “Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід”, про те, що процес навчання не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голови. Він потребує напруженої розумової роботи та власної активної участі в цьому процесі. Цього можна досягти лише за допомогою активного (інтерактивного) навчання [9, 10].

Відмінною рисою сучасної освіти (пропонованих у ній методик) є наголос на толерантному ставленні в навчальному процесі до особистості учня. Основні положення особистісно орієнтованого навчання спрямовані на кардинальну зміну домінуючих “векторів педагогіки”: *від навчання, як строго регламентованого підходу до учня — до виду процесу набуття знань, як індивідуальної діяльності школяра.* Розв'язати їх може на сьогоднішньому етапі розвитку нашої вітчизняної освіти лише широке впровадження нових педагогічних технологій, спрямованих на розвиток творчих сил, здібностей та нахилів дітей. Досить вагоме місце серед них відводиться активним методикам, використання яких є надзвичайно актуальним через їхній вплив на сприйняття в навчальному процесі.

Варто врахувати інформацію, що багато інтерактивних технологій, що застосовуються на сучасних уроках, на перший погляд, сприймаються скоріше як гра, аніж серйозне, багатообіцяюче навчання. Серед таких можна виділити рольову гру, дискусію, дебати, обговорення в групах, парну роботу, аналіз випадку (ситуації, фрагмента, твердження тощо)[4]. Тому вчитель, готуючись до введення у свою традиційного характеру роботу елементів інтерактивного навчання, має впевнитись, що інтерактивність допоможе оптимально забезпечити досягнення прогнозованих результатів, і за потребою бути готовим доказово, за

допомогою демонстрування довести батькам, адміністрації і навіть учням цю переконаність.

Нові педагогічні технології, використання яких вимагає особистісно орієнтований підхід, забезпечують діалог з класом, стимулюють особистісне ставлення школярів до роботи, котру вони виконують. У навчальній ситуації, що створюється на уроках, оберігається гідність учнів.

Структурна побудова заняття на основі інтерактивних методик міняє саму суть навчального процесу, занурюючи його у спілкування, де ролі вчителя й учня знаходяться у відповідній рівновазі: *обидва працюють для того, щоб навчатися, ділитися своїми знаннями, досягненнями свого життєвого досвіду.*

Використання технологій інтерактивного навчання — це спеціальна форма організації пізнавальної мислительної діяльності. Однією з багатьох пріоритетних цілей, які вона реалізує, є створення комфортних умов навчання. Кожний педагог повинен пам'ятати, що **те, як** він учить, так само важливо, як і **чого** він навчає. Спілкуючись у класі, учні щомиті отримують уроки моралі – ставлення до них і їхнє до інших. Не можна очікувати, що діти сприйматимуть готові цінності та істини протягом всього навчання в школі, а потім у дорослому віці раптом почнуть робити вибір.

Середовище, де навчають позитивних цінностей, повинно сприяти розвитку самостійності та незалежності мислення, а відтак активності, а не просто слухняності. Очевидним способом формування у дітей навичок прийняття рішень та готовності їх використання в практичному житті є надання школярам можливостей приймати їх у повсякденному житті. Учителі можуть вчити цьому учнів будь-якого віку. Але для цього необхідно готувати відповідні матеріали, урахувати вибір виду діяльності, якщо школярі будуть займатися протягом дня (місяця), місця (постійне, змінне), де вони сидітимуть, підходу до розв'язання проблеми, що робить продуктивним сам процес навчання, створює ситуацію, коли учень відчуває свою інтелектуальну можливість й успішність [8].

Інтерактивна діяльність розпочинається із забезпечення такої важливої для формування повноцінного внутрішнього “Я” “ситуації успіху”, коли кожна дитина може стверджувати: ”Я знаю, я можу!”. Така заява є тільки початком роботи, бо вчитель одразу ж створює ситуацію “дефіциту знань”. За таких

умов спілкування учень відчуває, що попереднього багажу знань йому замало і що свій власний банк інформативного матеріалу для вирішення поставленої педагогом проблеми, необхідно поповнити. Відповідно виникає ще одна ситуація, котра в науковій літературі названа “інтелектуальним конфліктом”. Вона виражається словами: ”Я цього ще не знаю і мені про це треба довідатися”. Учень ставиться в режим пошукової діяльності через брак інформації. У системі інтерактивної роботи педагог виконує роль учасника пошукової діяльності, конструювання нових знань, умінь та навичок школяра, а не керівника, що “нав’язує свій єдино вірний шлях вирішення”.

У перспективному баченні інтерактивного навчання важливим є не те, як багато діти знають, а як багато вони дізналися і що робитимуть зі своїми знаннями. З огляду на це специфіка викладання в режимі інтерактивності вимагає двох речей:

- вибору і поєднання багатьох способів як засобу оптимізації з наявністю моменту саморефлексії;
- визначення моментів, що вважаються найоптимальнішими.

Викладання предметів з урахуванням нових підходів є важливим кроком у демократизації школи. Разом з тим пов’язані з інноваціями зміни привносять дискомфорт через неврайонований тиск багатьох чинників. Найсуттєвіші з них:

- могутній вплив навчальних традицій;
- почуття дискомфорту і збентеження, викликані переминами;
- обмежені мотиви до перемін;
- недостатність моделей і суттєвої інформації щодо ефективності навчання [7].

Учитель досягне успіху в застосуванні технологій або ж фрагментарних моделей інтерактивного навчання, якщо володітиме основними принципами, що забезпечують їхню ефективність:

- мотивація;
- індивідуальні можливості;
- наявність минулого і теперішнього досвіду;
- атмосфера взаємоповаги і комфорту.

Для того, щоб мотивувати вибір альтернативних методик і дотримуватися його, необхідно знати випадки, коли вчителям варто вводити в роботу нові підходи до організації навчального процесу. Більше того, за

твердженням доктора педагогічних наук професора Олени Пометун, їх необхідно застосовувати і до оцінювання знань учнів. Щодо останніх, то вартісність введення реалізується, коли:

- для досягнення результатів необхідно вирішити складні колективні завдання;
- учитель спонукає учнів до висловлювання ними розуміння ідей, а не відтворення фрагментів певної інформації;
- учитель переходить від простої перевірки знань і вмінь до оцінки вмінь, що необхідні для створення демократичних інститутів суспільства :
- потрібно спонукати як учителя, так і учнів до роздумів над якістю навчання і над тим, як його можна підвищувати;
- треба надати можливість оцінити сам процес навчання, тобто те, як школярі працюють;
- потрібно оцінювати досягнення учнів, незалежно від того, значні вони чи скромні, якщо вони є результатами справжніх зусиль дитини;
- оцінюється старанність, яку учні вкладають у співпрацю; і заохочують дітей допомагати один одному в роботі. Завдяки цьому школярі самі навчаються, впорядковують і структурують свої знання;
- треба надати учням можливість замислитись над власним способом навчання, зосереджуючи увагу на емоціях і взаємостосунках з іншими, які виникають під час роботи [2].

Сутнє інтерактивного навчання полягає в тому, щоб кожний учень на уроці був поставлений у навчальну ситуацію процесу учіння, пізнання. **Спільна діяльність** у таких умовах вносить свій, нехай і дуже малий вклад у вирішення **спільної мети** через обмін знаннями (інформацією), ідеями, способами діяльності тощо. Важливим у такому режимі роботи є дотримання комфортності, атмосфери доброзичливості й взаємопідтримки. Це сприяє розвитку пізнавальної активності, переводить її на вищий рівень кооперативної співпраці. Активні методика на вищому рівні — рівні інтерактивності – забезпечуються індивідуалізацією процесу навчання. У його основі – поняття дитячої можливості, задатків, потреб чи бажань. Інтерактив виключає номінативну перевагу як одного виступу, так і однієї ідеї; ураховує різновиди виконуваної діяльності, фрагментарний та цілісний результати. Більше того, дає можливість оцінити навчальну діяльність з фіксуванням індивідуальних можливостей кожного.

Створення атмосфери комфортності навчання за методиками інтерактивної роботи сприяє **розвитку** комунікативних умінь і навичок, **формуванню** громадянської позиції, допомагає **встановленню** емоційних контактів на обох площинах взаємодії (учитель-учень, учень-учень), **виконує виховну** функцію, тобто привчає працювати в команді, беручи до уваги позиційну думку тих, хто поряд.

За авторитетним твердженням практиків, що багато років поспіль будують освітню роботу, спираючись на застосування інтерактивних методик, останні, в умілому їх використанні на уроках, знімають нервові навантаження, дають можливість міняти форми діяльності, зосереджуватися на вузлових проблемах, які потребують повсякчасної уваги [8].

Використана література

1. Гончаренко Семен. Український педагогічний словник. — К.: Либідь, 1997.
2. Олена Пометун. Як оцінити діяльність учнів на інтерактивному уроці// Доба: Науково-методичний часопис з громадянської освіти.— 2002.— №2. — С.2 – 6.
3. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. – 2002.— №5-6 — С.7 – 10.
4. Пидкасистый П.И., Хайдаров Ж. С. Технология игры в обучении и развитии – М., 1996.
5. Инновационные процессы в школе: организация и управление.— Владимир, 1995.
6. Коростылева Л. А., Советова О. С. Психологические барьеры и готовность к нововведениям. — М., 1996.
7. Основні стратегії навчання дорослих: Семінар для викладачів вищих навчальних закладів. — Пуца-Озерна, 1997.— С.13.
8. Крістен А., Хансен Роксейн К., Кауфман Стефан Сейфер. Освіта та культура демократії.— Львів, 2001.
9. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Метод. посіб. /Авт. – уклад.: О.Пометун, Л.Пироженко. – К.: А.П.Н., 2002. – 136 с.